

24.01.2013 - 02:30 | Son Güncellenme: 24.01.2013 - 02:30| NİL

MUTLUER/nilmutluer@gmail.com

Türkiye'de Alevilik - 'Diyanet, eşit temsiliyet için bakanlığa dönüşmeli'

STK'lar ve akademisyenler Diyanet İşleri'ni tartışıyor. İlahiyatçı Tuksal'a göre Diyanet'in bir tür Din İşleri Bakanlığı'na dönüşmesi lazım. Bütün dinlerin ve görüşlerin; nasıl temsil edilmek, hizmet ve bütçe almak istiyorsa o şekilde kurumda yer alması gerek

Türkiye'de Alevilik - 'Diyanet, eşit temsiliyet için bakanlığa dönüşmeli'

"Hocam biz Diyanet'i aşamıyoruz..." Cem Vakfı Başkanı Prof. Dr. İzzettin Doğan, Alevilerin eşit yurttaşlık talepleriyle ilgili konuştuğu son beş Başbakanın da talepleri Diyanet İşleri Başkanlığı'nı neden göstererek gerçekleştirmediklerinden bahsederken bu ifadeyi kullanıyordu.

Diyanet'i 'aşamama' halinden ne anladığımızın cevapları çoklu... Bazılarına göre Diyanet tamamen lağvedilmeli. Çünkü inanç, kişilerce özgürce yaşanmalı. Bazılarına göreyse kurum sadece Sünni yurttaşlara hizmet yerine Türkiye'deki tüm inanç gruplarındaki yurttaşlara hizmet veren bir kuruma dönüştürülmeli. Çünkü Türkiye'nin sosyolojik yapısı ve toplum içindeki güç dengeleri din üzerinden siyasi gruplaşmalara neden olabilir. Her iki öneri de bir tek noktada birleşiyor; o da demokratik bir Türkiye'de eşit yurttaş olarak yaşamak isteyen herkesin Diyanet'in mevcut haliyle kalmaması gerektiğini düşünmesi.

Alevilik meselesini konuşurken konunun bizi Diyanet, laiklik ve anayasa tartışmasına getirmesi kaçınılmazdı. Zira tartıştığımız din dersleri, cemevelerinin kaynaklara ulaşma ve statü sorunu ile gündelik hayattaki ayrımcılık bu tartışma etrafında şekilleniyor. Üstelik, bu tartışma sadece Alevileri değil, tüm inanç gruplarını da kapsıyor.

Diyanet'e gelen yorumlar

Alevilik meselesini, son yıllardaki sosyal ve politik boyutunu; ayrımcılıklar, Ak Parti hükümetinin Alevi Açılımı süreci ve sonrası dönemdeki tutumu çerçevesinde değerlendirdiğimizden Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan görüş almanın da anlamlı olduğunu düşündük, çünkü söz genellikle kuruma geliyordu. Diyanet İşleri Başkanlığı, konunun hassasiyetinden metni olduğu gibi yayınlamamızı rica etti. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez konuyla ilgili bu kadar kapsamlı ilk defa konuşacaktı ve onbeş günlük bir yazı dizisinde zamanımız olduğunu düşünerek bunu kabul ettik ve geçtiğimiz günlerde yayınlandı.

Farkı inançlara sahip okurlardan Görmez'in görüşlerine çeşitli yorumlar geldi. Bazıları Görmez'in açıklamasının birlik ve beraberliği vurguladığına değindi. Bir grup da metnin devlet politikasını yumuşak sözlerle ifade ettiğini belirtti. Kanımca her iki grubun yorumu da anlamlı. Zira, Görmez cevapları ilahiyatçı ve bürokrat şapkasıyla bir arada veriyordu ve ayrıca tartıştığımız kurum Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana egemen ideolojinin en önemli taşıyıcı kurumlarından biri. Diyanet bir yandan devlet kurumu olduğu için siyasi kararlarda söz sahibi değil, ancak diğer yandan açıklamaları ve faaliyetleriyle siyasi gündeme ve sosyal hayata yön verebilen etkin bir kurum.

Bugün, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın siyasi ve sosyolojik varlığını Alevi kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uzmanların görüşleriyle tartışıyoruz.

Türkiyede Alevilik - 'Diyanet, eşit temsiliyet için bakanlığa dönüşmeli'

Dr. Hidayet Şefkatli Tuksal

Diyanet cemaatlere bir seçenek

İlahiyatçı Dr. Hidayet Şefkatli Tuksal ise Diyanet'in Türkiye'deki cemaat yapılanmalarına mensup olmak istemeyenlere seçenek sağladığını ve daha hesap verebilir bir yapı olduğunu belirtiyor. Ancak, Tuksal için Diyanet'in demokratik tüm inançlara hizmet veren bir yapıya dönüşmesi şart:

"Diyanet'in şu konjonktürde devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. Türkiye'de din çok güçlü bir meşrulaştırma aracı. Cemaatler, tarikatlar bana göre biraz da kendi öznel yorumlarıyla kullanıyorlar. Diyanet bir devlet teşkilatı olarak diğer sivil dini gruplardan daha şeffaf, hesap verebilir, denetlenebilir bir konumda. İslam biraz da cemaat dini olduğundan Diyanet'in olmadığı bir ortamda, insanlar ritüellerini gerçekleştirmek için mutlaka bir gruba üye olmak zorunda kalacaklar. Bunu tercih etmeyen sade vatandaş için Diyanet bir seçenektir. Eğer cemaatler Türkiye'de gerçekten daha şeffaf, demokratik bir yönetim anlayışına sahip olmuş olsalardı; o zaman gönül rahatlığıyla derdim ki Diyanet'e hiç ihtiyaç yok. Ancak, Diyanet'in bir tür Din İşleri Bakanlığı'na dönüşmesi lazım. Bütün dinlerin, bütün görüşlerin; ki, Alevilerin illa uzlaşması gerekmiyor, Diyanet'te nasıl temsil edilmek, hizmet ve bütçe almak istiyorsa o şekilde yer alması lazım. Çünkü, oraya o insanların da vergileri geliyor. Yani cami istemiyorsa gidip köyüne cami yaparak hizmet götürmeye gerek yok. Diyanet şu anda sadece Sünni İslam'ın temsilcisi ve bunu yayan, bunu güçlendiren bir kurum. Bir zamanlar kutuplaşma ortamının mağduru olanların Türkiye'yi bu ortamdan çıkarabilme imkanı var ellerinde. Bunu kullanmaları lazım."

Türkiyede Alevilik - 'Diyanet, eşit temsiliyet için bakanlığa dönüşmeli'

Turan Eser

Dinsel halifelikten siyasal halifelige

Bir kaç sene evvel, mütedeyyin bir öğrencim camilerdeki Cuma hutbelerinin içeriğiyle ilgili bir çalışma yapmıştı. İçerik teolojik değil oldukça ideolojikti. Vergi vermenin öneminden milli birlik ve beraberliğe kadar çeşitli konulara değiniyordu. Alevi Bektaşî Federasyonu Eski Başkanı Turan Eser de Alevi bir yurttaş olarak Diyanet'ten hizmet alamadığı için dava açıyor. Diyanet'ten gelen "Kanunu Atatürk çıkarttı, değiştirse o değiştirirdi" savunma cevabını da kapsayan açıklamayı oldukça "teolojik ve Kemalist" olarak değerlendiriyor. Bu gibi örnekler çoğaltılabilir.

Strasbourg Üniversitesi'nden Prof. Dr. Samim Akgönül'e göre bu gibi yaklaşımlar 1924'te Diyanet'in kurulmasıyla "dinsel halifelikten siyasal halifelige geçiş yapıldığının işaretleri". Akgönül için dinsel otoritenin yeni devletin eline geçmesiyle Diyanet "milliyetçi, tektipleştirici ve ahlakçı" mesajları da verebilen bir kurum olarak şekillendirildi. Akgönül, Diyanet İşleri'nin

görev ve mesajlarının zamanın değişen siyasi atmosferine göre yeniden belirlendiğine ve zaman içerisinde kurumun uluslararası faaliyetleri de çalışmalarına eklediğine değiniyor: “1975’de çıkarılan yasayla Diyanet Vakfı kuruldu, DİB’in finans kaynakları arttırıldı ve devlet bütçesinden özerk kalması sağlandı. 1982 anayasasında Diyanet’in fonksiyonu genişletildi ve yurtdışına da “hizmet” götürmesi sağlandı. Bunun amacı gene Türkiye dışındaki Türkleri bağlı tutmaktı. 2000’lerde ise artık din dışı konularda bile Diyanet kullanılır oldu (Kürt sorunu, kayıt dışı ekonomi...) Yani diğer bir deyişle siyasi erkin elinde olan dinsel otorite siyasi erkin elinde olan siyasi bir otoriteye dönüştü.”

Türkiyede Alevilik - ‘Diyanet, eşit temsiliyet için bakanlığa dönüşmeli’

Prof. Dr. Samim Akgönül
İktidarlar Diyanet’i meşrulaştırdı

Akgönül gibi SETA Hukuk ve İnsan Hakları Direktörü Yılmaz Ensaroğlu da din ve devlet ilişkisinin değişen iktidarlara da şekillendiğini, iktidara yakın olanlarından bir zamanlar gördüğü ayrımcılığı hatırlamayı yeni ayrımcılıklara neden olabileceğini Alevi Çalıştay’ının bir oturumundaki gözlemlerinden örnek vererek anlatıyor:

“Bizdeki laiklikle ilgili; devlet bütün dünyayı inandırmış laik bir ülke, devlet olduğuna. Ama öbür taraftan da Diyanet’i kurmuş; din eğitimini, dini hayatı onun aracılığıyla yönetiyor. Bu memlekette bir zamanlar, insanlar “hilalle oruca başlayıp, hilalle iftar edin” hadisini duvarlara yazdığı için gözaltına alındılar, tutuklandılar, yargılandılar ve ceza aldılar. Ama bir süre sonra, dindar insanlar iktidar oldular ve örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı’nın üst düzey görevlerine güvendikleri isimleri getirdiler. Kısa süre sonra bu tür eleştiriler bitti; Diyanet’in eskiden beri itiraz edilen uygulamaları son derece meşrulaştı. Ama daha kötüsü, STK temsilcilerinin katıldığı 4. Alevi Çalıştay’ında, en az umut veren konuşmaları, İslami camiadan gelen STK’ların temsilcileri yaptılar. Bu konuşmalarda, Alevileri anlamayan, Alevilerle empati kurmayan yaklaşımlar, değerlendirmeler ağır basıyordu.”

Her devirde bir vesayet kurumu

Aralarında Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Vakfı’nın Kurucu Başkanı Murtaza Demir, Yüzleşme Derneği Başkanı Cafer Solgun ve Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Vakfı Genel Başkanı Emel Sungur’un da bulunduğu bazı Alevi ve sivil toplum kuruluşları Diyanet’in olmaması gerektiğini savunuyor. Sungur’a göre her devrin kurumu olan Diyanet darbelerde de etkili:

“Diyanet her devirde bir vesayet kurumudur; dokunulmazdır. 12 Eylül ve sonraki cunta denemelerinin en temel dayanağıdır. Toplum açıklıkla mücadele ederken dahi, DİB, bütçesi sürekli arttırılan tek kurumdur. Bize göre zararları çok olan bu kurum derhal tasfiye edilmeli, yerine laik ülkelerde uygulanan sistem gelmelidir. Bu uygulama; ibadethane cemaatini oluşturan bireylerin, ücretlerinden kesilen aidatların ibadethane hesabına akması ve masrafların bu bütçeyle karşılanması esasına dayanmaktadır. Bizim inançsal referansımız DİB gibi her daim fetva veren kurum değil, Serçeşme’dir.”

Yeniden yapılanmalı

Diyanet üzerine akademik çalışmaları bulunan Prof. Dr. İştar Gözaydın ise kurumun devletin ideolojik bir kurumu olduğunu ve bunun zaman içerisinde geliştirdiği gcl toplumsal bağların kaldırılmasını zorlaştırdığını belirtiyor. Ancak, demokratik bir toplum için yeniden yapılanmasının da kaçınılmaz olduğuna değiniyor: "Tüm yapılar da olduğu gibi, Diyanet kurumu da, kendisini biimlemeye çalışmış olan iktidarlara rağmen bir yandan kendi dinamiklerini üretmiş; ve lağvedilerek dini hayatın cemaatlere terk edilmesi önerisinin toplumsal anlamda bir karşılığının olmayacağı kadar anlam ve önem kazanmıştır. Bununla birlikte kurumun statkosuna sıkıca bağlı kalmaması, ciddi bir yeniden yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir; zira ağdaş demokratik devlette siyasi iktidarı kullanan ve kendilerini toplumun temsilcileri olarak sunanların, sosyal yapının istemlerini gözardı edebilmesi mümkün değildir. Reel durumlarla birlikte, son tahlilde, demokratik bir toplum yaratabilmenin başta gelen önkoşullarından biri olan laikliği, süreç içinde tüm uzantılarıyla gerçek anlamıyla gerçekleştirebilmek yolunu seçmek hedefinden şaşmamak da muhayyel bir idealin olmazsa olmazlarındandır."

Zihniyet de değişmeli

Akgönül, Diyanet'in kalmasını ancak, devam edecekse de aşağıdaki adımlarla devam etmesi gerektiğini vurguluyor ve zihniyet değişimi için üç önemli norm üzerinde çalışılması gerektiğini vurguluyor: "DİB'in Türkiye'de var olan bütün Müslüman dinlere (Sünnilik dışında mezhepler + Alevilik) açılması, din adamlarının devlet memuru statüsünden sözleşmeli memur statüsüne kademeli olarak geçirilmesi. Dinsel finansmanda inananların katkısının sağlanması (ve böylece vergilerden elde edilen kamu finansmanının bir tek dini finanse etmesinin önüne geçilmesi ya da en azından azaltılması). DİB bünyesinde Gayrimüslim dinsel organizasyonların temsiliyetinin sağlanması. Ateizm'in örgütlenmesinin nnn açılması ve gerekirse proje üstünden finansman sağlanmasıdır. Elbette 3 zorlayıcı normun da tamamen değiştirilmesi şart : 1. Dinsel davranışın görünürlüğün önündeki engeller (her alanda başörtüsü vb.) 2. Dinsel olmayan davranış seklinin görünürlüğü önündeki engeller (alkol, oruç tutmamak, snnetsizlik, sivil cenaze olanağı vb) 3. Davranış şeklini bireyin belirleyebilmesi önündeki engeller."

YARIN: Türkiye'deki laiklik anlayış ve uygulamaları yeni Anayasa tartışmalarıyla Alevi kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlarla değerlendiriliyor.

Nil Mutluer'in 'TÜRKİYE'DE ALEVİLİK' YAZI DİZİSİNİN DAHA ÖNCEKİ BÖLÜMLERİNİ AŐAĐIDAKİ LİNKLERDE BULABİLİRSİNİZ

13 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-hayatin-her-alaninda-ayrimcilik-var/gundem/gundemdetay/13.01.2013/1654629/default.htm>

14 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-evi-isaretlenen-alevilere-sunni-komsu-destegi/gundem/gundemdetay/14.01.2013/1654976/default.htm>

15 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-secmeli-din-dersi-nde-dislanacagim-kaygisi-/gundem/gundemdetay/15.01.2013/1655403/default.htm>

16 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-cemevlerinin-statusu-artik-belirlensin-/gundem/gundemdetay/16.01.2013/1655892/default.htm>

17 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-yalniz-birakildim-/gundem/gundemdetay/17.01.2013/1656360/default.htm>

18 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-laiklik-tekrar-tanimlanmali-/gundem/gundemdetay/18.01.2013/1656815/default.htm>

19 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-calistaylar-devletin-hafizasini-guncelledi-/gundem/gundemdetay/19.01.2013/1657369/default.htm>

20 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-ayni-agacin-bereketli-birer-dali/gundem/gundemdetay/20.01.2013/1657757/default.htm>

21 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-bir-alevi-dislanirsa-kusuru-kabul-ederim/gundem/gundemdetay/21.01.2013/1658110/default.htm>

22 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-alevi-sivil-toplumu-genelde-karamsar/gundem/gundemdetay/22.01.2013/1658565/default.htm>

23 Ocak 2013

<http://gundem.milliyet.com.tr/turkiye-de-alevilik-alevilerden-bahsederek-sunni-oylari-kaybederiz/gundem/gundemdetay/23.01.2013/1659055/default.htm>